

УДК 336.76(477)
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО
ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Гаркуша Ю.О., викладач кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет

Вказані основні результати дослідження щодо тенденції розвитку вітчизняних небанківських фінансових посередників у сучасний період. Визначений вплив діяльності парабанків на формування ВВП країни. Також, висвітлені реалії функціонування інститутів спільного інвестування на фінансовому ринку України, виявлені проблеми їх діяльності та визначено основні напрями подолання наявних недоліків.

These key findings regarding trends in the domestic non-bank financial intermediaries in the modern period. The influence of parabankiv the formation of GDP. Also, highlight the realities of the operation of collective investment institutions in the financial market of Ukraine, revealed problems of their activities and define the main directions of overcoming existing shortcomings

Постановка проблеми. Відновлення після світової фінансової кризи 2008 року та розвиток вітчизняної економіки не можливий без ефективного функціонування всіх її галузей, економічних суб'єктів господарювання, державних органів влади тощо. Проте, процес економічних реформ в Україні не можливий без функціонування ефективного фінансового ринку. Дана сфера економічних відносин кардинально впливає на становлення, розвиток, структуру та специфіку фінансової системи країни. За допомогою фінансового ринку, його окремих ланок, акумулюється, трансформується, перерозподіляється фінансові активи, що сприяє підвищенню продуктивності та ефективності економіки в цілому. Потужну частку опосередкування переміщення капіталів між учасниками фінансового ринку забезпечують саме банки та небанківські фінансові посередники. В Україні фінансове посередництво представлене насамперед банківськими установами, натомість інші фінансові інститути небанківського типу хоча й значно відстають у розвитку, проте надають широке коло фінансових послуг вузького напрямку, задовольняючи потреби учасників фінансового ринку.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематикою функціонування, оцінці діяльності та перспективам розвитку фінансових посередників присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: М. Фрідмена, Дж. Герлі, Е. Шоу, Є. Ф. Жукова В. В. Корнеєва,

І. О. Лютого, М. І. Савлука, В. В. Зимовця та ін. Проте, дослідження показали, що недостатньо уваги присвячено саме небанківським фінансовим інститутам, які відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку України.

Постановка завдання. Метою даної статті є розкриття ролі фінансових посередників в економічному розвитку України, а також висвітлення позиції інститутів спільного інвестування на вітчизняному фінансовому ринку в сучасний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні банківська система в Україні значно випереджає розвиток небанківських фінансових посередників і за сумою активів, і за обсягом залучених фінансових ресурсів. Проте, парабанківські фінансові інститути, надаючи певний спектр фінансових послуг, що не надаються банками, відіграють важливу роль у функціонуванні фінансового ринку та економіки країни в цілому. Для визначення ролі парабанків у розвитку вітчизняної економіки доцільно детальніше проаналізувати динаміку їх активів (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка активів вітчизняних небанківських фінансових посередників за 2005-2010 рр. млн. грн.

Роки	Небанківські фінансові посередники					Активи небанківських фінансових посередників
	СК	НПФ	КС	Ломбарди	ІСІ	
2005	20920,1	46,2	1939,5	417,6	6903,8	30227,22
2006	23994,6	128,1	3241	460,8	17145,2	44969,7
2007	32213	278,5	5261	335,6	40780,4	78868,5
2008	41930,5	612,2	6064,9	525,3	63265,1	112398
2009	41970,1	857,9	4218	618,9	82540,9	130205,8
2010	45234,6	1144,3	3432,2	888,2	105866,6	156565,9

Джерело: [1]

За період з 2005 по 2010 рр. загальні активи небанківських фінансових посередників збільшилися приблизно в 5 разів і склали на кінець 2010 року 156565,9 млн. грн., а частка їх у ВВП зросла з 6,8% до 14,3%. Динаміка частки активів небанківських фінансових посередників у ВВП України за 2005-2010 рр. зображена на рис. 1 [1].

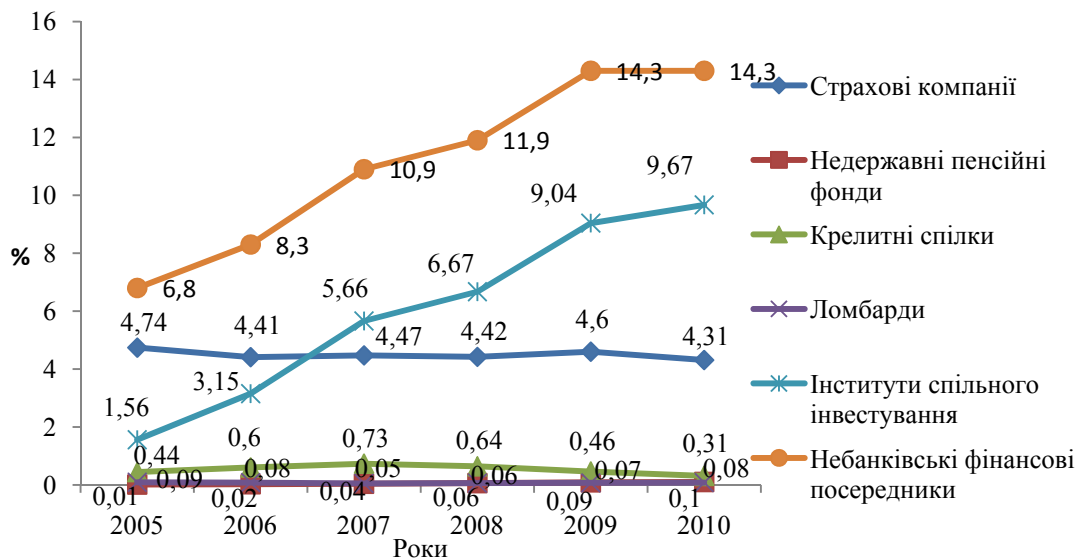

Рис. 1 Динаміка частки активів небанківських фінансових посередників у ВВП України за 2005-2010 рр.

Одним з головних факторів зростання став динамічний розвиток інститутів спільного інвестування, частка яких становить 67,6% у загальній сумі активів парабанків станом на 31.12.2010 року, а питома вага у ВВП становить 9,67%. Не призупинявся розвиток інвестиційного бізнесу навіть під час фінансової кризи, вплив якої сповна позначився на вітчизняній економіці. Однак, вже до кінця 2009 року інститути спільного інвестування «адаптувались» до нових економічних умов, поступово відновлюючи позитивну динаміку діяльності. Дані фінансові посередники розпочали проводити більш агресивні стратегії, зокрема збільшуючи свої інвестиції в акції, а також у ОВДП, через збільшення їх доходності. Тож, активізація на фондовому ринку та зростання фондових індексів стало підґрунтям для динамічного розвитку інститутів спільного інвестування в даний період [2].

Проте, порівнюючи показники діяльності інститутів спільного інвестування в різних країнах світу слід зауважити, поки що в Україні функціонування ІСІ не відіграють значної ролі в розвитку економіки. Наприклад, питома вага чистих активів відкритих інвестиційних фондів у ВВП в США дорівнює 81,4%, Франції 63,1%, Китаї – 6,2%, Росії – 0,3%, в

середньому по світу - 39,3%. В Україні цей показник станом на 2010 рік складає лише 0,03% (табл. 2).

Таблиця 2

Вартість чистих активів відкритих інвестиційних фондів до ВВП у різних країнах світу за 2010 р., %.

Країна	%
США	81,4
Франція	63,1
Бразилія	46,9
Канада	40,4
Великобританія	38,0
Іспанія	15,4
Японія	14,4
Італія	11,4
Німеччина	10,2
Індія	6,8
Китай	6,2
Польща	5,5
Туреччина	2,7
Росія	0,3
Україна	0,05
В середньому по світу	39,3

Джерело: [2,3,4]

Становлення ринку спільного інвестування в Україні бере свій початок з 1994-1995 рр., коли було прийнято Указ президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії». Цим нормативно-правовим актом регулювалася діяльність новостворених інститутів на фінансовому ринку, але на той момент основною метою їх діяльності була реалізація завдань ваучерної приватизації. Тим не менш, становлення вітчизняного ринку цінних паперів посприяло зростанню ролі та розвитку діяльності зі спільного інвестування. Це вимагало створення принципово нових інститутів спільного інвестування, що виконували інші завдання, - корпоративних та пайових інвестиційних фондів. У 2001 році ринок спільного інвестування отримав потужний поштовх до розвитку – було прийнято Закон України «Про інституті спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)». Цей нормативно-правовий акт визначив принципи організації діяльності інвестиційних фондів в Україні як новий інститут на фінансовому ринку, що забезпечували ефективне використання вільних коштів фізичних

та юридичних осіб з метою активізації інвестиційних процесів у країні [5, с. 119].

Нині, процес фінансової глобалізації також має вплив на діяльність фінансових посередників небанківського типу, зокрема, і на розвиток інститутів спільного інвестування. Адже ці фінансові інститути являються активними учасниками фондового ринку України, ситуація на якому, в деякій мірі також залежить від тенденцій на світовому ринку цінних паперів. В умовах загострення в Україні проявів світової кризи, одночасно негативні тенденції відбулися у банківському секторі, на валютному та фондовому ринках, що не могло не позначитися на показниках діяльності інститутів спільного інвестування.

У цей період спостерігалось скорочення числа учасників ринку спільного інвестування - як компаній з управління активами, так і фондів, частина яких «згортала» свою діяльність внаслідок тривалого відтоку коштів інвесторів, інша – так і не вийшла на норматив. Проте, вже до кінця 2009 року інститути спільного інвестування «адаптувалися» до нових фінансово-економічних умов діяльності, відтік вкладень інвесторів почав згасати, а сектор невенчурних ІСІ – «наздоганяти» зростання індексів акцій. Але кінець III кварталу 2011 року став найтяжчим для світових фондових ринків з початку кризи 2008 року. Неefективна політика США у вирішенні проблем державних запозичень, що перевищили законодавчо визначений максимальний розмір, шокував інвесторів у глобальному масштабі та призвів до адекватних дій рейтингових агентств у вигляді зниження кредитного рейтингу. Також на динаміку фондовий індексів світу вплинули катастрофічні наслідки нарощення бюджетного дефіциту та посилення соціальної напруги в південних країнах Євразії та прискорення темпів інфляції і уповільнення економічного розвитку в Китаї. Українські фондові індикатори в даний період практично повторювали поведінку свої аналогів з розвинених ринків. Проте, для України падіння індексів було у 1,5-3 рази глибшим. Зниження фондових індексів вплинуло на діяльність учасників

фондового ринку, і, зокрема, на функціонування інститутів спільного інвестування та на зміну структури їхніх активів. Індекси Української біржі та ПФТС опустилися на 37,59% та 37,17%, що не може не впливати на функціонування фінансових посередників в Україні [2].

Висновки. Отже, для сталого розвитку фінансового ринку України все більшого значення набуває ефективна діяльність небанківських фінансових посередників, зокрема інститутів спільного інвестування. Адже їхня роль є унікальною як в економічному, так і в соціальному розвитку нашої країни. Все це вимагає створення з боку держави відповідної нормативної бази та дієвого механізму господарювання даних фінансових інститутів. Багато вже на цьому шляху зроблено, прийняті відповідні нормативні акти, створені відповідні контролюючі органи, як показало дослідження діяльності вітчизняних інститутів спільного інвестування. На сьогодні для розширення інвестиційної діяльності інвестиційних фондів необхідна виважена політика з боку держави щодо розвитку фінансових інститутів такого типу та захисту їхньої діяльності від негативного зовнішнього впливу в умовах фінансової глобалізації. На низькому рівні залишається ступінь поінформованості населення щодо діяльності інвестиційних фондів, низький рівень економічної свідомості та доходів громадян нашої держави. Інститути спільного інвестування не можуть функціонувати на рівні, адже для цього немає сприятливих умов. Значний відсоток венчурних фондів свідчить про спекулятивність вітчизняних інститутів спільного інвестування. Необхідно, на нашу думку, приділяти більше уваги формуванню активів інститутів спільного інвестування, захисту інтересів інвесторів, прозорості їх діяльності

Література.

1. www.dfp.gov.ua – Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України.
2. www.uaib.com.ua - Офіційний сайт Української асоціації інвестиційного бізнесу.
3. www.icifactbook.org ICI Fact Book 2011.
4. www.imf.org World Economic Outlook Database September 2011.
5. Науменкова С.В., Перконос П.П. Особливості діяльності зі спільного інвестування в Україні // Економіка. Проблеми економічного становлення. – Вісник №1. – 2011.- С. 119-128.